

Een goed woord

Een goed woord

*Uit de preken van
Gerrit de Kruijf*

bezorgd door
Udo Doedens & Jilles de Klerk

met medewerking van
Sam Janse, Riegonda Kaai, Wim Koerselman,
Bert de Leede, Gerben van Manen, Kim Magnee,
Hanneke Ouwerkerk, Esther de Paauw,
Petruschka Schaafsma, Tim Vreugdenhil,
Hans de Waal, Nelleke van Zessen
en Andries Zoutendijk

Uitgeverij Boekencentrum, Zoetermeer

Bij de productie van dit boek is gebruikgemaakt van papier dat het keurmerk Forest Stewardship Council® (FSC®) draagt. Bij dit papier is het zeker dat de productie niet tot bosvernietiging heeft geleid. Ook is het papier 100% chloor- en zwavelvrij gebleekt.

www.uitgeverijboekencentrum.nl

Boekverzorging: Studio Anton Sinke, www.antonsinke.nl

Foto pag 6: Tjerk de Reus

ISBN 978 90 239 7026 2

NUR 707

© 2015 Uitgeverij Boekencentrum, Zoetermeer

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden veeelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opnamen of op enige andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Inhoud

7	Lees- en luisterwijzer
9	HOOFDSTUK 1 Het evangelie
9	- <i>Een geschenk</i>
20	- <i>Jezus Christus</i>
41	- <i>God de Vader</i>
51	- <i>Geloof</i>
61	HOOFDSTUK 2 De mens
80	HOOFDSTUK 3 Kerkelijke feesten en sacramenten
80	- <i>Advent</i>
83	- <i>Kerst</i>
88	- <i>Palmzondag</i>
88	- <i>Witte Donderdag</i>
89	- <i>Goede Vrijdag</i>
94	- <i>Pasen</i>
103	- <i>Hemelvaart</i>
105	- <i>Pinksteren</i>
112	- <i>Trinitatis</i>
113	- <i>Doop</i>
117	- <i>Avondmaal</i>
119	HOOFDSTUK 4 De bijbel
137	HOOFDSTUK 5 Struikelteksten
148	HOOFDSTUK 6 Lijden, onrecht, oorlog en geweld
170	HOOFDSTUK 7 Liefde, trouw en recht
198	HOOFDSTUK 8 De kerk
216	HOOFDSTUK 9 Maatschappelijk engagement
242	HOOFDSTUK 10 Het goede leven
242	- <i>Het gewone leven</i>
267	- <i>De toekomst</i>
287	Nawoord
303	Registers
311	Personalialia

Vertrek

Lees- en luisterwijzer

Dit boek bevat fragmenten uit preken van Gerrit de Kruijf. De meeste preken veronderstellen schriftlezingen uit de vertaling van het Nederlands Bijbelgenootschap uit 1951. De fragmenten zijn naar thema over tien hoofdstukken en verschillende subhoofdstukken verdeeld. Binnen deze thematische eenheden is de volgorde van de fragmenten doorgaans chronologisch. De titels van de fragmenten zijn afkomstig van de samenstellers van deze bundel. Ze hebben sporadisch een verduidelijkende opmerking aan de tekst toegevoegd, die tussen hoekige haken is geplaatst. De fragmenten eindigen met het nummer van de preek waaruit ze zijn genomen. Met behulp van een register achter in dit boek kunt u de over dit boek verspreide fragmenten van dezelfde preek bij elkaar zoeken. Een uitgebreide verantwoording van de opzet van deze bundel en een karakterisering van Gerrit de Kruijf en zijn preken vindt u in het nawoord.

Speciaal voor de lezers van dit boek zijn drie opnamen van preken op internet gezet (www.boekencentrum.nl/eengoedwoord) De eerste preek is naar aanleiding van Genesis 2 en 3 en werd gehouden in de Kloosterkerk te Den Haag op 10 juni 2007. In de lijst van De Kruijfs preken is dit preek nummer 631. De tweede preek is nummer 640, gehouden op 14 juni 2009 in de Utrechtse Jacobi-kerk. Het uitgangspunt van de preek is Handelingen 16. De laatste preek op de cd is ook de laatste preek die Gerrit de Kruijf heeft geschreven, nummer 650, over Marcus 1. De opname is uit de Adventskerk in Alphen aan den Rijn op 5 februari 2012. Wij danken Klooster-, Jacobi- en Adventskerk voor hun toestemming om gebruik te maken van hun geluidsopnamen.

HOOFDSTUK 1

Het evangelie

Op de kansel wilde De Kruijf de kern van het geloof in woorden vangen. In dit hoofdstuk zijn die arrestatiepogingen verzameld en over vier deelhoofdstukken verdeeld. In het eerste, 'Een geschenk', lezen we dat het geloof begint als een liefdesbetuiging van God. Hij wil ons, hoe dan ook. Jezus Christus, aan wie het tweede deel is gewijd, is daarvan de kroongetuige. Maar Gods mensenliefde dateert niet van het jaar nul. Dat lezen we in deel drie, over God de Vader. In het vierde deel, 'Geloof', omschrijft De Kruijf waar Gods liefdevolle inzet de mensen brengt.

EEN GESCHENK

Genade

MARCUS 14:27 ♦ Toch is precies dit bedoeld met het woord 'genade': dat jouw leven afhankelijk is van een ander, van de dood van een ander. Genade is dat je het leven geschonken krijgt, zonder dat je er iets aan kunt doen! Daarom ergeren we ons aan het lijden van Jezus. Ergernis is opstand tegen de genade.

Christus gestorven – voor ons. Het kan ons gebeuren dat al onze ergernis van ons afvalt, omdat wij dat aanbod als enige licht op onze weg zien. Het kan ons gebeuren dat we het woord 'genade' leren spellen van louter dankbaarheid. Dan is er een wonder gebeurd. En die wonderen gebeuren ook nog! Paulus is het voorbeeld voor alle eeuwen. 19/1976

Het éne thema van het evangelie

MARCUS 14:32-47 ♦ De lijdenstijd heeft maar één thema en het zou kunnen zijn dat u het thema ook één-ting vindt. Toch zijn er niet voor niets ieder jaar zes lijdenszondagen. Want dat ene thema is nou net ook het éne thema van het evangelie. Hij – voor ons. Zijn dood – voor ons leven. Hij geoordeeld – wij vrijgesproken. En daarom: wij zóndaren gerechtvaardigd. Hieruit leeft

de gemeente van Christus. En het is nodig dat wij elkaar wekelijks dáártoe weer ópwekken. Wat het zwaarst is, moet ook het zwaarst wegen in ons leven. Het centrum van het geloof moet ons hele bestaan kleuren. Vandaar die ééntonigheid. Jezus Christus heeft gestreden. Tot ons zegt Hij: rust in dit volbrachte werk. Geloof dit evangelie! Amen. 20/1976

De rechtvaardiging van de goddeloze

MATTHEÛS 20:1-16 ♦ Begrijpen ze het dan niet, als ze daar allen met die ene schelling in hun hand staan? De eersten en de laatsten, allemaal gelijk. Zien ze het niet? Wat? Nou, eigenlijk is er helemaal geen loon uitbetaald! Geen loon naar werken. Déze heer heeft maar één schelling per man te ver-geven. Déze heer des huizes heeft niets anders te schenken dan zijn goedheid en die goedheid kan ook niet verdiend worden, de heer des huizes kan haar alleen schénken.

In die ene schelling schenkt deze heer zichzelf, hij heeft hen allen geroepen, zij ontvangen allen dezelfde goedheid. Hij heeft maar één zegen: Hij is er voor hen – dat moet hun genoeg zijn. Gemeente, zo horen we in deze gelijkennis het evangelie in al zijn rijkdom. Jezus verkondigt ons hier het recht van God. Wat is dan dat recht? Niet dat ieder krijgt wat hij verdient (o nee, wie zou dan bestaan?), maar Gods rechtvaardigheid is dat Hij goddelozen (zondaren, mensen die naar Hem niet vragen) rechtvaardigt. Gods recht is dat Hij ledige mensen vól maakt met zijn goedheid. 30/1977

Heeft God zijn volk verstoten?

ROMEINEN 11:1-10 ♦ Ondanks alle ongeloof en ongehoorzaamheid die in Romeinen 10 zo breed werd uitgemeten, houdt God zijn armen de hele dag naar zijn volk uitgestrekt. Hij laat niet los. Hier ligt de wending in het betoog van Paulus. In Romeinen 9 en 10 ging het steeds verder de diepte in, van de onbegrijpelijkheid van het ongeloof – zodat het inderdaad voor de hand ligt om te zeggen: God heeft zijn volk verstoten. Maar als die vraag dan opkomt, zegt Paulus duidelijk: volstrekt niet! Willen we van hem leren?

Weet u: waar het om gaat, het geheim, ligt al in de vraag opgesloten: heeft God zijn volk verstoten? Zijn volk. Voelt u wel: zijn volk! Paulus kan de Here God en Israël geen moment van elkaar losmaken. Hij vraagt niet: heeft God het volk Israël verstoten? Zo zouden wij het, wat afstandelijk, zeggen. Paulus kan dat niet. Heeft God zijn volk verstoten? Volstrekt niet! 32/1977

Belofte voor wie hongert en dorst

JEREMIA 15:10-21 ♦ Aan sommigen van u zou ik wel willen vragen: kent u Jeremia's aanvechting dan niet? Hebt u dan altijd genoeg te eten? En aan anderen, maar die komen misschien al niet meer naar de kerk: stérft u dan niet van de honger, als het geloof u niets zegt?, verwacht u dan niets van God? En misschien is er iemand hier onder ons die zich herkent in Jeremia, iemand die uitgehongerd is en die dreigt in het Niets te verzinken en die schreeuwt om God en die ieder woord van God dat hem aanspreekt, verblindt, maar die bekennen moet: Gods beek droogt uit. Iemand die schreeuwt om God te vinden. Nu, die honger staat onder de belofte! Voor zo iemand is er altijd iets eetbaars, al is het op het randje van de afgrond.

Voor zulke mensen richtte God hier zijn maaltijd aan. Voor hongerigen, wanhopigen, ontledigden, angstigen, mensen die soms denken: ik geloof eigenlijk niet... Mensen die eigenlijk geen honger hebben, zal de maaltijd koud laten. Maar voor die lege mensen is er overvloed. Echt brood en echte wijn. Daarmee maakt God zijn woorden tastbaar. En wie het eten, zullen dat met vreugde en blijdschap doen. Gemeente, zo wil Gods woord ons in de tijd nabij zijn.

47/1977

Het evangelie is niet naar de mens (1)

GALATEN 1:11 – 2:14 ♦ Dat is het eerste kernwoord dat ik wil doorgeven. Het is met het evangelie een heel wonderlijke zaak. Het is niet zo dat ik er op zeker moment mijn werk van ben gaan maken, het is niet zo dat ik op zekere dag voor het evangelie gekozen heb, zoals een ander kiest voor het marxisme. Het evangelie is van heel andere oorsprong. Het is niet naar menselijke snit, zoals alles wat zich verder aandient. Het evangelie kwam van buitenaf als een vurige pijl op mijn hart gericht. Ik werd erdoor geraakt en ik ben erdoor overmeesterd, ik ben er het slachtoffer van geworden. Beste mensen, voor het feit dat ik u het evangelie verkondig, heb ik maar één verklaring: dat is dat God zelf mij geroepen heeft. 'Ik heb het evangelie niet van een mens geleerd, maar door openbaring van Jezus Christus.' En dat was wel nodig ook, want door mensen zou ik nooit zijn overtuigd. Naar de mens gesproken zou ik mijn leven lang een hartstochtelijke ijveraar voor het jodendom zijn gebleven.

77/1978

Het evangelie is niet naar de mens (2)

GALATEN 1:11 – 2:14 ♦ Dat hebben wij ook vandaag onder ogen te zien. Er wordt veel over het evangelie gepraat, gediscussieerd. Er wordt ook in het evangelie onderwezen en opgevoed. Toch kun je niemand het evangelie bijbrengen, leren geloven. Zolang het in deze menselijke sfeer blijft, zal het geloof nooit meer dan een mening zijn, die we al dan niet vurig aanhangen. Beslissend is of de Heilige Geest ons hart beroert, of God zelf zich aandient aan ons. Als het woord van de prediking Góds woord voor ons wordt, als er plotseling in de kerkdienst een fel licht ontstoken wordt, dán worden wij zo geraakt dat het ons niet meer zal loslaten.

Het evangelie is niet naar de mens. Het betekent ook dat het niet goed is als wij uitsluitend de bijbel erop beoordelen ‘of wij er wat aan hebben’. Wij hebben vragen en problemen, wij vragen naar de zin van het leven en met onze gevoelens gaan wij nu naar het evangelie om te kijken of we ook antwoord krijgen. We gaan zien of we iets aan het ‘geloof in God hebben’. Het evangelie is niet naar de mens. Dat betekent ook: Gódt stelt de thema’s. Hij heeft een boodschap voor ons, waarop wij de antwoorden moeten geven. De rollen zijn omgekeerd! Hij verklaart ons tot zondaars. Hij spreekt ons ook vrij. Hij zendt ons uit. Bij Hem ligt alle initiatief.

77/1978

Kernteksten

Er zijn een paar teksten in de bijbel die eigenlijk in één zin de hele bijbelse boodschap bevatten. De bekendste van die teksten zal wel zijn: ‘Want alzo lief heeft God de wereld gehad...’. Zo’n tekst is ook: ‘Zie, Ik maak alle dingen nieuw.’ Je kunt die zin op de achterkant van een luciferdoosje schrijven. Toch zegt het alles. Nee, dat niet, maar wel iets beslissends. Het zegt wat ons eigenlijke uitzicht is, waar we op mogen hopen. En dat is niet niks: ‘Zie, Ik maak alle dingen nieuw.’ Een nieuwe hemel en een nieuwe aarde. Totale vernieuwing.

125/1978

Het kruis legt bloot en bedekt

1 CORINTHIËRS 2:2 ♦ Jezus’ kruis was geen lot, maar daad. Hij is niet als martelaar gestorven voor een goede zaak, maar Hij heeft het kruis gezocht. Door zich te laten kruisigen legt Jezus de kern, het binnenste van het menselijk leven bloot: de schuld. Met een schok onthult Hij heel die wereld van stre-

berige Babelse torenbouwers als een wereld van liefdeloosheid en geweld, als een wereld die roemt in zichzelf, als een wereld die over lijken gaat om maar iets ‘moois’ op te bouwen. Het is wijsheid zonder God – en dat is dwaasheid. Het kruis van Jezus is het diepste, meest verborgen punt van de aarde. Ineens wordt duidelijk dat al die wereldwijze mensen één zaak over het hoofd zien: het tekort van de wijsheid voor Gods aangezicht. En dat menselijk tekort wordt op Golgotha blootgelegd. En tegelijk wordt het weer bedekt. En nu hoop ik dat het voor u gaat leven – het wonder, de genade. Want nu zijn we bij het hart van de boodschap. De gekruisigde Christus óntdekt de schuld en bedekt de schuld. Hij wijst de schuld aan en verzoent ons. Hij graaft ons tekort op en begraaft het weer. Waarom? Omdat Hij niet onze dood, maar ons leven wil.

261/1981

Het kruis als gericht

1 CORINTHIËRS 2:2 ♦ ‘Ik kon er niet toe komen iets te weten onder u dan Jezus Christus en die gekruisigd.’ Die tekst is vaak gebruikt door dominees die in-trede doen in een gemeente. En als hij deze tekst koos, kón het al niet meer fout gaan. De hele gemeente zat tevreden te knikken van orthodoxie. Maar het kruis is nooit iets om tevreden bij te knikken. Zo vaak als de gekruisigde Christus werkelijk gepredikt wordt, gaat er een gericht over heel ons leven en streven, over ál onze idealen en carrières, over álles wat wij bezinnen en beginnen.

261/1981

Wijsheid van de Geest

1 CORINTHIËRS 2:2 ♦ Het kruis is het gericht over ons leven. De Geest richt ons in het gericht weer op. Zo wordt een nieuw leven geboren. Een wijs leven. Een leven dat weet van de eigenlijke nood en van het tekort voor Gods aangezicht. Een leven dat weet het te moeten hebben van genade. En dus een leven van eenvoud en bescheidenheid en liefde. Met zo’n leven kom je nooit vér, maar je komt er wel mee in de buurt van Christus.

261/1981

Het evangelie ís kracht

ROMEINEN 1:16 ♦ Waarom zegt Paulus nu zo nadrukkelijk dat hij zich voor het evangelie niet schaamt? Omdat het evangelie kracht Gods is. Kijk, daar draait voor hem alles om. Paulus spreekt niet over het evangelie in termen

van zijn eigen ervaring, of van zijn eigen overtuiging of filosofie – nee, het is kracht Góds. De weg van het evangelie is de weg van God zelf. Paulus loopt op die weg mee, maar als een bediende, als een heraut. Paulus gaat schuil achter God zelf. Daar hangt heel zijn leven aan. God is in het evangelie actief. De kracht van het evangelie hangt niet af van de kracht van de apostel. Het evangelie hééft geen kracht, het ís kracht, kracht Gods. En daarom schaamt Paulus zich niet voor het evangelie. En alleen zo kan ook ik mijn schaamte overwinnen. God zelf is bezig, gaat zijn weg door de wereld, Hij zal die weg ook tot een goed einde brengen en de gemeente vólgt die weg, is erin betrokken, maar niet als hoofdrolspeler.

303/1982

Oordeel: vrijspraak

ROMEINEN 3:21-23 ♦ De slotsom van de apostel is: allen hebben gezondigd en derven de heerlijkheid Gods. Dat is als het ware het graf dat Paulus tekent. Sommigen zullen dat alles te somber vinden, wij beleven dat zo niet. Maar wie dieper afsteekt in het leven, zal zich erin herkennen: als mijn leven gewogen wordt, wie kan dan bestaan? Drie hoofdstukken lang schildert Paulus de dood. Maar dán komt hij pas op gang. Dan komt er leven in. Na een lange klaagzang begint er muziek in te komen. Het leven staat nog steeds voor de rechtbank. Daar gáát Paulus: ‘Nu echter is er bij die rechtbank iets gebeurd, iets ongehoords.’ Iets wat alles verandert. Heeft God zijn eis laten vallen? Nee. Ziet Hij alles door de vingers, als een liefderijke oude God? Nee. Er wordt wel degelijk vonnis gewezen. Maar bij dat vonnis is een derde in het spel. Een derde, die aan de eis beantwoordt, die het antwoord niet schuldig hoeft te blijven. En die derde heeft als het ware een losgeld betaald over ons leven. En daarom luidt het oordeel: vrijspraak. Let wel: God heeft zijn eis niet laten vallen. Het is niet dat God eigenlijk zo moeilijk niet is, dat Hij zo zwaar aan het leven niet tilt. Nee, maar Hij kon ons tekort niet langer lijden en daarom zond Hij de Zoon om het te lijden. Pure genade. Wie dit gaat zien, begint het evangelie te verstaan.

304/1982

Niet langer opgeteld en afgetrokken

ROMEINEN 3:21-23 ♦ Veel levenswijsheid, veel godsdienst, praat ons steeds verder het graf in: je wordt alsmáar opgeroepen er méér van te maken, beter je best te doen, je nóg meer in te spannen. Zoals het lied zingt: ‘Ik heb de vaste grond gevonden’. Paulus komt werkelijk met iets gloednieuws. Hij

zegt: voor de rechtbank van God haalt geen mens het – als Gód gaat wegen en onderzoeken, dan komt alles aan het licht – wie kan dan bestaan? Kijk, zover komt ieder religieus mens, Jood en Griek. Een zeer oud besef. Maar nú, zegt de apostel, is daar iets tussen gekomen. Iemand, en dat verandert alles: er is vrijspraak om niet. Wat heeft dat voor gevolg? Dat ons leven een *rechtsgrond* heeft voor God.

Het geloof in Jezus roept mij weg uit de verlamming en maakt mij vrij tot een vrolijk leven. Er wordt niet langer opgeteld en afgetrokken, ik leef in de concentratie op die vreemde gebeurtenis bij de rechtbank van God, zo is mijn leven opgewekt uit het graf. 304/1982

Jezus als nieuw begin van ieders leven

ROMEINEN 5:12-21 ♦ In Jezus is een beslissing gevallen over de mensheid: vrede met God. Wat in Jezus gebeurd is, raakt allen! Hij is voortaan het hoofd, de vertegenwoordiger van de mensheid. God kijkt ons aan op Jezus! Maar is dat wel reëel, is dat wel waar? En dan schiet Paulus die andere naam te binnen, het tegenbeeld van Jezus, ook zo'n hoofd van de mensheid: Adam. Met Adam is ook iets gebeurd wat alle mensen raakte.

Ergens is het begonnen, dat geheimzinnige verband tussen alle mensen. Wat is dat voor verband? Wat is zonde? Zonde is in elk geval datgene waardoor het leven ontzet wordt, ontzettend, ten hemel schreiend. Zo heeft van meet af de zonde als koning geheerst en in het gevolg kwam de dood ook als koninklijke macht over ons leven.

Maar nu moeten we weer bedenken dat de apostel dat allemaal zegt tegen de achtergrond van wat hij eigenlijk te melden heeft: Jezus als koning en in zijn gevolg de genade en het leven als koningen. Daarom is het begonnen. En dan het beslissende: deze drie koningen zijn veruit de meerdere van die andere drie. Adam, de zonde en de dood moeten het afleggen tegen Jezus, de genade en het leven. 305/1982

Het diepste van de bijbelse boodschap

EXODUS 32 ♦ Nauwelijks is het verbond gesloten of het wordt gebroken. Het 'ja' heeft nog niet geklonken of het 'nee' wordt gedaan. En God woedt en toornt. Niet omdat Hij streng is en kil en zakelijk. Maar omdat zijn liefde vlámt, omdat Hij op leven en dood betrokken is op zijn volk. Omdat Hij niet kan áánzien dat de geliefde wegloopt en verdwaalt. En nu heeft Hij afkeer

van zijn volk, omdat het zich van Hem afkeert. Hij zal alleen met Mozes verder gaan, met hem zal Hij opnieuw beginnen. Zoals met Noach na de zondvloed en met Abraham na de toren van Babel, zo nu met Mozes na het gouden kalf. Maar Mozes steekt daar 'een stokje' voor: de stok en de staf van de goede trouw, van de genade. God dreigt. Mozes pleit. Hij houdt God zijn eigen woorden voor. En God laat het toe. Hij laat zich strelen, vermurwen, vermanen. Mozes brengt God... in verlegenheid. Hij roept God... tot bekeering! En... de Here komt tot berouw! Kijk, dat is het diepste van de bijbelse boodschap, de oerdaad van genade, grondeloze barmhartigheid. Dezelfde genade waardoor ook het kruis van Jezus verzoening is: niet wij worden weg-geworpen, maar Hijzelf draagt alles weg. 328/1983

Vergeving

PSALM 32:5 ♦ En dan als een bliksemschicht: 'Gij vergaaft mijn zonde' – zonder nadere verklaring. O, de wezenlijkste ervaringen zijn toch die, die niet uitgelegd kunnen worden, alleen aangeduid. Te midden van alle onzekerheid kan er plotseling een weten zijn, zo diep, dat het je voortaan fundeert. Dat het je licht, dat het ineens álles verdrijft. Zoals Job tussen alle klachten door uitroept: 'Ik wéét, mijn Losser leeft!' (...) Hij bedekt ons falen, Hij legt over ons leven een nieuw leven heen. Hij geeft Jezus Christus als mantel der liefde. Het naakte, koude bestaan bekleedt Hij met de warmte van zijn leven. Op Golgotha onweert het, woedt het oordeel over heel die godverlaten wereld, en Jezus staat op tot een nieuw leven, en met dat opstandingsleven bekleedt Hij wie het oordeel vrezén.

Ik weet dat ik zware taal spreek, en dat het lijkt of we er geen boodschap aan hebben. Wie is er nog bang voor een oordeel? Maar ik zeg: alle menselijke ellende, alle angst wortelt in de vrees voor het oordeel. Bewust of onbewust. De dichter wakkert die vrees niet aan. Integendeel. Hij zegt: als je die vrees kent, verzwijg die dan niet, maar biecht in een verborgen gesprek met God en je zult ervaren: vergeving, opluchting. 330/1983

Geen plek waar God je niet hoort

JONA 2 ♦ Het gebed is zo snel en vérdragend als Gods eigen Geest. Er is geen plek denkbaar waar God je niet hoort. Je had er niet op kunnen rekenen, al heb je het nog zo vaak gehoord – maar het blijkt: God redt wie reddeloos verloren is. Dat heet genade. Als er niets meer is wat mijn leven rechtvaardigen